

การพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างนวัตกรรมชุมชนกระแ่ง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี*

PARTICIPATION DEVELOPMENT OF COMMUNAL INNOVATION IN KRACHAENG
SAM KHOK PATHUM THANI PROVINCE

ชัชพันธ์ ยิ้มอ่อน, วรณลดา กันต์โหม, วรณช ลิปิยารักษ์, ปิยะ สงวนสิน

Chatchaphanu Yim-on, Wanlada Kanchom, Woranuch Sipiyarak, Piya Sanguansin

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Ramkhamhaeng University, Valaya Alongkorn Rajabhat University under royal patronage

Corresponding Author E-mail: linechatcha@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนานวัตกรรมเพื่อชุมชนกระแ่งด้วยวิธีการวิจัยเชิงสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม 2. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ปัญหาอุปสรรค แนวทางแก้ไขปัญหเพื่อพัฒนานวัตกรรมเพื่อชุมชนกระแ่งด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ 3. พัฒนาตัวแบบการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนานวัตกรรมชุมชนกระแ่ง และ 4. พัฒนาการมีส่วนร่วมในการสร้างนวัตกรรมชุมชนกระแ่งด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม โดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในชุมชนกระแ่ง ในการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 271 คน คัดเลือกจากประชากรทั้งหมดในตำบลกระแ่ง

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างนวัตกรรมของชุมชนกระแ่ง จำเป็นต้องมืองค์กรประสานเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายเนื่องจากชุมชนกระแ่งได้รับการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมเมือง ซึ่งได้เปลี่ยนความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนครอบครัวและเครือญาติเป็นความสัมพันธ์แบบที่มีการรวมตัวกันเพื่อแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบและมุ่งหวังผลประโยชน์อย่างชัดเจน เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างนวัตกรรมชุมชนด้วยการมืองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกเข้ามาประสานความร่วมมือ

คำสำคัญ: นวัตกรรมเพื่อชุมชน; การมีส่วนร่วม; ภาคีเครือข่าย; การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the participation in communal innovation at Krachaeng community by collecting data from key informants and group discussion. 2. To Study participation level, problems, obstacles, and solutions for Krachaeng community development by quantitative research. 3. To develop a participatory model for Krachaeng community innovation development, and 4. To develop participation in Krachaeng communal innovation through participatory action research. The samples in the qualitative research were stakeholders in the Krachaeng community. In the quantitative research, the samples were 271 people chosen for the study from the actual population of Krachaeng Sub-District.

The results showed that developing participation in creating innovation in Krachaeng community required a coordinating organization to create a network of partners since the Krachaeng community had transformed into an urban society in which relationships based on family and kinship were those who had a coalition to share responsibilities and expect benefits clearly to be a model community for developing participation in creating community innovation by having an organization or outside agencies come to coordinate cooperation.

Keywords: Communal Innovation; Participation; Coordinating Organization; Participatory Action Research

บทนำ

ตำบลกระแซงเป็นสังคมเมือง และมีหมู่บ้านจำนวน 3 หมู่ ได้แก่ หมู่ 1 บ้านลุ่ม หมู่ 2 บ้านท่าลาน หมู่ 3 บ้านกระแซง ประชาชนในตำบลส่วนใหญ่ประกอบอาชีพปลูกข้าวในโรงงานอุตสาหกรรม 72 % รองลงมาคือ การค้าขาย 21 % รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ 5 % และเกษตรกร 2% ตามลำดับ ดังนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนจึงเป็นการพึ่งพาเศรษฐกิจจากเมือง และเน้นวิถีชีวิตแบบบริโภคนิยม นอกจากนี้ชุมชนกระแซงยังประกอบด้วยประชากรที่มีภูมิลาเนาอยู่เดิมกับประชากรแฝงซึ่งย้ายถิ่นฐานมาจากพื้นที่อื่น ๆ จึงส่งผลกระทบต่อ การมีส่วนร่วมเพื่อสร้างนวัตกรรมชุมชนกระแซง คือ การแยกส่วนทางสังคมและความสามัคคีของชุมชนลดลง (Social Fragmentation And Decreased Community Cohesion) การขยายตัวของเมืองมีผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมแบบดั้งเดิมและสายสัมพันธ์ของชุมชน เมื่อผู้คนย้ายจากชนบทสู่เมือง ความเชื่อมโยงทางสังคมและความสามัคคีของชุมชนอาจลดลง (เกวลิณ ศักดิ์สยามกุล, 2564)

ซึ่งเป็นปัจจัยนำไปสู่การมีส่วนร่วมที่ลดลง ประชาชนที่อยู่ในตำบลกระแซงใช้บริการสาธารณสุขโดยมิได้มีส่วนร่วมในการจัดทำบริการหรือสาธารณสุขปกคตดังกล่าว อีกทั้งยังเกิดปัญหามลภาวะหรือมลพิษในเขตพื้นที่ของชุมชน (มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2564)

การแก้ไขปัญหาเรื่องการมีส่วนร่วมสามารถดำเนินการได้โดยการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Engagement and Participation) ผ่านกลุ่มบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกันในพื้นที่ ความสนใจพิเศษ หรือสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน เพื่อจัดการกับปัญหาที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนเหล่านั้น และเป็นกลไกขับเคลื่อนที่นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมที่จะปรับปรุงสุขภาวะของชุมชนและสมาชิก และทำหน้าที่เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาสำหรับการเปลี่ยนแปลงนโยบาย โครงการ และแนวทางปฏิบัติ (Centers for Disease Control and Prevention, 1997)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนานวัตกรรมเพื่อชุมชนกระแซง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี
2. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนานวัตกรรมเพื่อชุมชนกระแซง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี
3. พัฒนาตัวแบบการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนานวัตกรรมชุมชนกระแซง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี
4. พัฒนาการมีส่วนร่วมในการสร้างนวัตกรรมชุมชนกระแซง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mix-Method Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรในตำบลกระแซงจำนวน 3,171 คนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ได้แก่ 1. กลุ่มอาชีพจำนวน 100 คน 2. หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สาธารณสุข สถาบันการศึกษา รวมจำนวน 3 หน่วยงานจำนวน 21 คน และ 3. กลุ่มตามช่วงวัยต่าง ๆ ได้แก่ เยาวชน วัยทำงาน ผู้สูงอายุจำนวน 150 คน ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้จึงมีจำนวนเท่ากับ 271 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้มีส่วนได้เสียในชุมชนกระแซง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการระบุปัจจัยสำคัญ ที่เอื้อหรือขัดขวางความสำเร็จของนวัตกรรมชุมชน ปัจจัยเหล่านี้อาจรวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างสรรค์ร่วมกัน ผู้ประกอบการทางสังคม การออกแบบอย่างมีส่วนร่วม นวัตกรรมแบบเปิด การเสริมสร้างศักยภาพ และการพัฒนาที่ยั่งยืน จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสร้างข้อสรุปการพัฒนาการมีส่วนร่วมของนวัตกรรมชุมชน ข้อสรุปเหล่านี้สามารถนำมาสำหรับการปรับปรุงกระบวนการนวัตกรรม เช่น การเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชน การเสริมสร้างศักยภาพของโปรแกรม หรือการส่งเสริมการใช้นวัตกรรมแบบเปิด

ผลการวิจัย

จากการนำแนวคิดนวัตกรรมทางสังคม (Social Innovation) ของ Mulgan et al. (2007) และแนวคิดการมีส่วนร่วมของสมศักดิ์ สามัคคีธรรม (2561) มาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ส่งผลให้คณะผู้วิจัยทราบถึงผลการวิจัยดังที่ปรากฏในรายละเอียดต่อไปนี้

1. นวัตกรรมเพื่อชุมชนกระแซง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานีกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรมจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ของภาคส่วนในชุมชน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ผู้วิจัยพบนวัตกรรมของชุมชนกระแซง ดังต่อไปนี้

1.1 การเลี้ยงไข่ไก่สมุนไพร จุดเริ่มต้นจากกำนันสมาน สวัสดิ์เฉลิมได้รวบรวมและสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ระยะแรกเริ่มของการพัฒนาเกิดจากชุมชนบ้านท่าลานได้ศึกษาดูงานในจังหวัดต่าง ๆ ส่งผลให้ชาวบ้านเกิดความสนใจและได้บทเรียนในการเลี้ยงไข่ไก่ ประกอบกับในช่วงเวลานั้นประชาชนในชุมชนประสบปัญหาสุขภาพกลุ่มชุมชนบ้านท่าลานจึงเกิดความคิดที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบโจทย์ปัญหาสุขภาพด้วยการเลี้ยงไก่ด้วยสมุนไพร เพราะเชื่อว่าการเลี้ยงไก่ด้วยสมุนไพรจะทำให้ผลผลิตที่ได้มีสรรพคุณจากสมุนไพรต่าง ๆ ที่ให้เป็นอาหารไก่

1.2 ผ้าฝ้ายเส้นใยกล้วยโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านแสงตะวัน เริ่มจัดตั้งกลุ่มเมื่อปี พ.ศ.2544 โดยชมบุญ บัวหลวง ซึ่งได้พัฒนาการมีส่วนร่วมกับประชาชนในชุมชนที่สนใจการจัดทำผลิตภัณฑ์ชุมชนจากการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ต่อมาในปีพ.ศ. 2561 มีโครงการในพระราชดำริเรื่องอนุรักษ์พันธุกรรมพืช กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนี้จึงได้พัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัสดุเหลือใช้จากการทำนา ในปีเดียวกันทางมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีมีงานวิจัยเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าจากต้นกล้วย โดยร่วมมือกับผู้ก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนฯ ผลการวิจัยพบว่า เส้นใยกล้วยมีความเหนียว แข็งแรงและเงามัน ดังนั้นมหาวิทยาลัยราชภัฏธัญบุรีจึงได้ส่งวิทยากรมาให้ความรู้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จนนำมาสู่การสร้างผืนผ้าจากเส้นใยกล้วย

1.3 แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง G Farm SamKhok Cafe & Gallery เปิดให้บริการเมื่อปลายปี พ.ศ. 2562 มีความตั้งใจเป็นแหล่งเรียนรู้จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของในหลวงรัชกาลที่ 9 โดยจัดแบ่งพื้นที่รอบ ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประกอบด้วย ร้านอาหาร แพลงนาสาธิต บ่อเลี้ยงปลา กบ ปศุสัตว์ โรงเรือนและแปลงผัก สำหรับใช้ภายในร้านอาหารและ แบ่งจำหน่ายให้ลูกค้า อีกทั้งยังมีพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมอื่น ๆ ตามความต้องการของลูกค้า

1.4 Pumpkin Art Town เป็นพื้นที่ศิลปะธรรมชาติสำหรับทุกวัย มีจุดเริ่มต้น จากณัฐกร บุญศรี อดีตข้าราชการกระทรวงการคลัง ที่มารับช่วงต่อธุรกิจครอบครัว ซึ่งทำการ พัฒนาอสังหาริมทรัพย์ และติยา บุญศรี เจ้าของบริษัทออกแบบจัดการ แรงจูงใจในการเปิด Pumpkin Art Town มาจากความต้องการสร้างพื้นที่กิจกรรมเพื่อให้ครอบครัวได้มาใช้เวลา อยู่ด้วยกัน เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ไม่ไกลจากตัวเมือง โดยมีกิจกรรมศิลปะเป็นวิธีสร้าง การมีส่วนร่วม

1.5 ครั้วบ้านตานิด ครั้วบ้านตานิดเป็นนวัตกรรมชุมชนด้านอาหาร ซึ่งพัฒนา มาจากบ้านไม้สักทอง 2 ชั้นที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาในบริเวณชุมชนตลาดน้ำบ้านกระแซง ต่อมาเมื่อมีถนนตัดผ่านและมีความเจริญที่เข้ามา ส่งผลให้วิถีชีวิตชาวตลาดน้ำและกิจการของ ครอบครัวเจริญไทยทวีเริ่มสูญหายไป ดังนั้นบุตรชายคนโตและคนรองของครอบครัว ซึ่งเป็น ผู้ดูแลบ้านคนปัจจุบัน จึงมีความต้องการให้บ้านมีชีวิตชีวา และได้รับการดูแลรักษาอย่าง สม่าเสมอ บ้านตานิด จึงได้ถือกำเนิดขึ้น โดยเป็นห้องพักมาตรฐานจำนวน 5 ห้อง และ ร้านอาหารไทยที่ใช้ชื่อว่า ครั้วบ้านตานิด (สมาคมสถาปนิกในพระบรมราชูปถัมภ์, 2566)

จากข้อมูลที่กล่าวมาในข้างต้นร่วมกับการศึกษาการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนานวัตกรรม ชุมชน ผู้วิจัยพบว่า นวัตกรรมของชุมชนกระแซงขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ขาดการรับรู้ ขาดการมีส่วนร่วมในการสร้างและสืบทอดนวัตกรรมในชุมชน และเกิดความแตกต่างของช่วงวัย และการเข้าใจและการยอมรับระหว่างกันของกลุ่มต่างๆ และการเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีเพื่อ สร้างความเปลี่ยนแปลงเพราะกิจกรรมการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ยังคงจำกัดตัวอยู่ในเฉพาะ กลุ่ม บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมเป็นประชาชนกลุ่มเดิม (มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, 2564)

2. ระดับการมีส่วนร่วม ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหเพื่อพัฒนานวัตกรรม เพื่อชุมชนกระแซง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของ ผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ช่วงอายุระหว่าง 46-55 ปี ระดับการศึกษาอยู่ในระดับปวช.-ปวส. และมีระยะเวลาในการอยู่อาศัยในชุมชน 11-15 ปี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนานวัตกรรมชุมชนในตำบลกระแซง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบตามตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ระดับการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนานวัตกรรมชุมชนในตำบลกระแซง อำเภอสามโคก จังหวัด ปทุมธานี โดยรวมทั้ง 5 ด้าน

ตารางที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมต่อการพัฒนานวัตกรรมชุมชนในตำบล กระแซง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี	ระดับการมีส่วนร่วม		
	$\bar{X}$	SD	ระดับการมีส่วนร่วม
ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา	3.84	0.65	ระดับมาก
ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน	2.52	0.72	ระดับน้อย
ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ	4.10	0.75	ระดับมาก
ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	3.64	0.68	ระดับมาก
ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมิน	3.20	0.80	ระดับปานกลาง
ภาพรวม	3.46	0.64	ระดับมาก

จากตารางที่ 1 พบว่าการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนานวัตกรรมชุมชนในตำบลกระแซง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยรวมทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.10$) รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ($\bar{X}=3.84$) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ($\bar{X}=2.52$) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าประชาชนในชุมชนกระแซงมีความตื่นตัวในให้ข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน อีกทั้งยังมีสมาชิกในชุมชนส่วนหนึ่งที่มีความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานภายนอกเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่สร้างประโยชน์ให้แก่ผู้เข้าร่วม เช่น การฝึกอาชีพ การออกกกำลังกาย และการทำอาหารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ระดับการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การดำเนินการ และการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก ในขณะเดียวกันเนื่องจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนส่วนมากเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ จึงส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากมีอุปสรรคด้านขีดความสามารถของผู้สูงอายุที่เกิดจากความเสื่อมของสมรรถนะด้านร่างกาย ในอีกทางหนึ่งการที่หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ นำกิจกรรมหรือโครงการเข้ามาดำเนินการร่วมกับชุมชน ซึ่งเกิดจากการได้รับมอบหมายภารกิจจากส่วนกลางหรือเป็นแผนยุทธศาสตร์ขององค์กร จึงส่งผลให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากทรัพยากรและแนวทางในการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ถูกกำหนดไว้ตามแผนที่มียุทธศาสตร์อยู่แล้ว

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนานวัตกรรมชุมชนกระแซง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

1.1 ประชาชนในพื้นที่ที่มีลักษณะที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลายาวนาน และมีประชากรแฝงจำนวนมาก เกิดจากการอพยพย้ายถิ่นจากภูมิลำเนาเดิมเพื่อทำงานในเขตเมืองและเขตอุตสาหกรรม การสำนึกรักบ้านเกิด หรือการตระหนักถึงการเป็นเจ้าของพื้นที่จึงมีน้อย

1.2 วิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่เป็นแบบบริโภคนิยม ต้องดำเนินชีวิตอย่างเคร่งเครียด ทำงานตอนเช้าถึงเย็น ขาดความสัมพันธ์ในชุมชน ไม่มีเวลาในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน รวมไปถึงเยาวชนในพื้นที่ที่เรียนและทำงานนอกพื้นที่

1.3 งบประมาณในการสนับสนุน แม้กิจกรรมจากภาครัฐจะมีจำนวนมาก แต่งบประมาณในการสนับสนุนก็มีจำนวนไม่มากพอที่จะทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน หรือเพื่อให้คนสละเวลาจากการทำงานมามีส่วนร่วมได้

1.4 ประชาชนที่มีส่วนร่วมส่วนใหญ่ของชุมชน โดยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ จึงทำให้การพัฒนานวัตกรรมหรือกิจกรรมใหม่ ๆ ของชุมชนเกิดความล่าช้า

3. ตัวแบบการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนานวัตกรรมชุมชนกระแซง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ประเด็นที่ 1 บริบททางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Context) ของชุมชนกระแซง มีสภาพสังคมในลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท ในอดีตการดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างเรียบง่าย มีการพึ่งพาอาศัยระหว่างคนในหมู่บ้าน ผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมมีความหลากหลายทางเชื้อชาติทั้งไทย มอญ และจีน มีระบบความสัมพันธ์ในรูปแบบเครือญาติ แต่เมื่อมีความทันสมัยเข้ามา คนในชุมชนบางส่วนได้ย้ายถิ่นฐานเข้าไปอยู่ในกรุงเทพมหานคร หรือพื้นที่ใกล้เคียงที่มีความเป็นเมืองมากกว่า และในพื้นที่ชุมชนกลายเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม หรือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำหรับแหล่งพักผ่อนและรับประทานอาหาร มีผู้คนจากต่างถิ่นย้ายเข้ามาอยู่อาศัยทั้งในรูปแบบบ้านจัดสรร และหอพัก เป็นต้น ดังนั้นความคุ้นเคยใกล้ชิดของคนในชุมชนแบบดั้งเดิมจึงค่อยเลือนหายไป คนในชุมชนที่ยังเป็นที่รู้จักกันมีเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ และคนวัยทำงานที่เติบโตมาในพื้นที่ที่มีจำนวนน้อยลง แต่ถึงอย่างไรก็ตามประเพณีและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของชุมชนยังคงได้รับการสืบสานกันต่อมาจนถึงยุคปัจจุบัน (กษมน ภูมิไธสง, 2564)

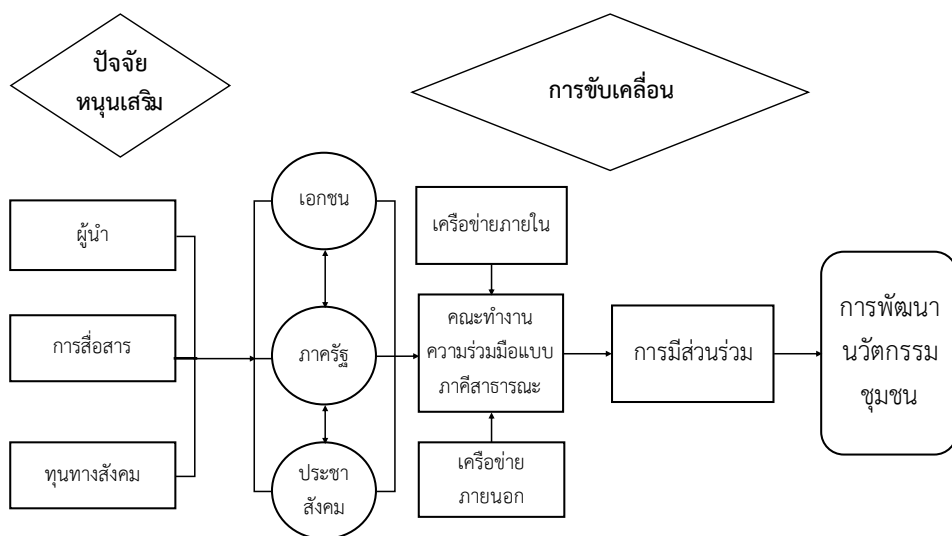
ประเด็นที่ 2 ความสัมพันธ์ (Relationship) การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) ผู้วิจัยวิเคราะห์จาก 3 ส่วนร่วมกัน ได้แก่ ส่วนแรก การติดต่อทางสังคม (Social contact) ส่วนที่สองการสื่อสาร (Communication) และส่วนสุดท้ายการกระตุ้นหรือการเร้ากับการตอบสนอง (Stimulus & Response) คนในชุมชนและกลุ่มภาคประชาสังคมในพื้นที่เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มอาชีพ มีการไปมาหาสู่กันเฉพาะเมื่อเวลาว่างหรือกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกัน แต่เป็นการพบปะเฉพาะกลุ่มของตน โดยจะมีผู้ประสานงานคือหน่วยงานภาครัฐ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่ม การสื่อสารผ่านการโทรศัพท์ และการส่งข้อความผ่านแอปพลิเคชันไลน์ (Line Application) สมาชิกของกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ โดยผู้ที่เข้าร่วมเป็นคนเก่าที่เติบโตและอยู่อาศัยในพื้นที่ ดังนั้นการติดต่อกับภาคเอกชนในพื้นที่ไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์

ประเด็นที่ 3 ภาคประชาสังคมในชุมชนเป็นผู้เข้าไปมีส่วนร่วม (Participation) ในงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน โดยการให้ข้อมูลข่าวสาร การปรึกษาหารือ และในบางกรณีอาจมีการตัดสินใจร่วมกัน ดังเช่น การเลี้ยงไก่ไข่สมุนไพรของกลุ่มกองทุนแม่ของแผ่นดินหมู่ที่ 2 บ้านท่าลาน ซึ่งยังขาดความต่อเนื่อง และประสบปัญหาไม่สามารถดำเนินการได้ในบางช่วงเวลา แต่ยังคงมีการฟื้นฟูการเลี้ยงไก่ไข่สมุนไพรอยู่เป็นระยะ เนื่องจากการเห็นประโยชน์ร่วมกันของ

คนในชุมชนก่อนวัดกรรมที่ส่งเสริมอาชีพดังกล่าว ถึงกระนั้นคนในชุมชนยังไม่สามารถเข้าถึงการมีส่วนร่วมในระดับการร่วมเป็นหุ้นส่วน รวมถึงการได้รับมอบอำนาจให้ประชาชนสามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองอย่างสมบูรณ์

ในปัจจุบันนี้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมยังคงเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมและมีลักษณะความเป็นเครือญาติ วัยทำงานไม่มีเวลาว่างในการเข้าร่วมกิจกรรมจากภาระหน้าที่ทางระบบเศรษฐกิจ ในส่วนเด็กและเยาวชนขาดการเข้าร่วมเช่นกัน ในชุมชนมีโรงเรียนอยู่ภายในชุมชน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ สามารถให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมได้โดยการทำหนังสือขออนุญาตกับทางโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนในพื้นที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ตัวแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรมชุมชนกระแซง ประกอบด้วย ปัจจัยหนุนเสริม ได้แก่ ผู้นำ การสื่อสาร และทุนทางสังคม และหน่วยในการขับเคลื่อนการปฏิบัติงานเพื่อการมีส่วนร่วมพัฒนานวัตกรรม ได้แก่ คณะทำงานที่มีการบริหารจัดการในรูปแบบการจัดการภาคีสาธารณะแบบใหม่ และการเชื่อมโยงกับเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวแบบการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาวัตกรรมการพัฒนาชุมชนกระแซง
อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

จากการรวบรวมข้อมูลพบว่า การสื่อสารประสานงานระหว่างกลุ่มยังต้องอาศัยตัวแทนผู้ประสานงาน หน่วยงานในภาครัฐจะเป็นผู้มีบทบาทและรับหน้าที่ในการประสานงานซึ่งเป็นกิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐเป็นเจ้าของ ยังไม่ใช่กิจกรรมที่เป็นการตัดสินใจ หรือเป็นความต้องการจากคนในชุมชนตั้งแต่เริ่มแรก ทั้งนี้ภาวะผู้นำ และการสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ อย่างเปิดเผยเป็นกลไกที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์อันเหนียวแน่นของภาคีต่าง ๆ (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2561)

ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนานวัตกรรมชุมชนแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน คือ ขาดความหลากหลายของผู้คนที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาเชิงพื้นที่ซึ่งยังเป็นประชากรกลุ่มเดิม และขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาคต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ซึ่งกลุ่มแต่ละกลุ่มมีความเข้มแข็ง แต่ภาคประชาสังคมมีความเสี่ยงจากสมาชิกที่เข้าร่วมพัฒนายังเป็นกลุ่มคนหน้าเดิม จึงขาดองค์ความรู้ใหม่และความคิดสร้างสรรค์ในการระดมความคิดเห็น และการดึงทรัพยากรในพื้นที่มาใช้ประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพ (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2561) ด้วยเหตุนี้การส่งเสริมให้มีเจ้าภาพหลักในการดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อประสานความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ จะเป็นโอกาสในการสร้างความร่วมมือเพื่อพัฒนานวัตกรรมของชุมชนกระแซงให้มีความเข้มแข็งและเกิดความยั่งยืนมากขึ้น

4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการสร้างนวัตกรรมชุมชนกระแซงอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น คือ ภาศิเครือข่ายการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนานวัตกรรมชุมชนกระแซงสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีที่มาจากกรวิจัยเชิงสำรวจการมีส่วนร่วมในชุมชนด้วยวิธีการวิจัยคุณภาพและปริมาณ จากนั้นจึงเป็นการใช้ผลการวิจัยดังกล่าวเพื่อพัฒนาเป็นตัวแบบพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างนวัตกรรมชุมชน ดังนั้นหัวข้อนี้จึงมีจุดประสงค์ในการรายงานการนำตัวแบบดังกล่าวไปดำเนินด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการดังต่อไปนี้

4.1 การวางแผนองค์กรภาครัฐในชุมชนเป็นตัวแสดงสำคัญในการประสานงานกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นภาศิเครือข่ายสาธารณะ ซึ่งองค์กรภาครัฐในชุมชนที่จะทำหน้าที่ประสาน คือ องค์การบริหารส่วนตำบลกระแซง และเครือข่ายภายนอกชุมชน คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีวิธีการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาชุมชนด้วยแนวคิดผู้จัดการพื้นที่ (Area Manager) ทำงานประสานงานพัฒนาระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน ด้วยการดำเนินกิจกรรมการวางแผนดังต่อไปนี้ 1. การระบุความท้าทายทางสังคมหรือปัญหาของชุมชนที่ต้องการแก้ไข รวมถึงปัญหาอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน 2. สร้างแนวคิดและวิธีแก้ปัญหาคือเป็นไปได้ผ่านการระดมความคิด ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สำรวมมุมมองที่แตกต่างกัน และพิจารณาทั้งแนวทางที่ใช้งานได้จริง ปรับเปลี่ยนได้ และมีศักยภาพในการสร้างผลกระทบในระยะยาว 3. พัฒนาต้นแบบหรือโครงการนำร่องเพื่อทดสอบและปรับปรุงแนวคิด และนำไปใช้ในสภาพแวดล้อมที่มีการควบคุมหรือชุมชนเฉพาะ

4.2 การสังเกตการปฏิบัติตามแผน ผลจากการอบรมพบว่าปัญหาการมีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรมของชุมชน มีดังต่อไปนี้ 1. เวลาในการจัดกิจกรรม 2. งบประมาณ 3. ขาดการมีส่วนร่วมจากกลุ่มเยาวชน 4. การดำเนินชีวิตต่างคนต่างอยู่ 5. ประชากรแฝงในชุมชนมีจำนวนมาก 6. จำนวนการจัดกิจกรรมที่มีจำนวนมากของรัฐ 7. กลุ่มคนวัยทำงานออก

นอกพื้นที่ ดังนั้นวิธีการพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างนวัตกรรมของชุมชน ดังนั้นผู้มีส่วนได้เสียมีแนวทางในการดำเนินการดังต่อไปนี้ 1. กำหนดให้ผู้จัดการพื้นที่เป็นตัวแสดงหลักทำหน้าที่เป็นตัวกลางทำหน้าที่รับผิดชอบประสานงานกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ต่างคนต่างอยู่ 2. กำหนดการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมในช่วงวันสุดสัปดาห์เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มคนวัยทำงานเข้ามามีส่วนร่วม 3. ประสานงานหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อบูรณาการและลดจำนวนโครงการของภาครัฐในชุมชน 4. ประสานงานโรงเรียนวัดใกล้เคียงและโรงเรียนวัดชัยสิทธิवासเพื่อนำกลุ่มเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรม 5. ดำเนินการจัดกิจกรรมในพื้นที่แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง G-farm สามโคก เพื่อพัฒนาภาคีเครือข่ายสาธารณะ และดำเนินการพัฒนานวัตกรรมของชุมชน

ผลจากการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างนวัตกรรมของชุมชนพบผลลัพธ์ที่เกิดจากการจัดอบรม ดังต่อไปนี้

1. การส่งเสริมการทำงานร่วมกันทางสังคมและความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ส่งเสริมการเจรจา การสร้างความไว้วางใจ และความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งนำไปสู่ความสัมพันธ์และเครือข่ายภายในชุมชน สิ่งนี้สามารถอำนวยความสะดวกในการทำงานร่วมกันในการพัฒนานวัตกรรมชุมชน และความพยายามร่วมกันเพื่อจัดการกับความท้าทายทางสังคมอื่น ๆ

2. การส่งเสริมการเรียนรู้และต่อยอดทุนทางสังคม (Social Capital) ในชุมชน ภาคีเครือข่ายชุมชนกระแงได้ร่วมกันทบทวนทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ได้แก่ ไข่ไก่สมุนไพร ผ้าโยกล้วย วัฒนธรรมมอญ ใบบัว เศรษฐกิจพอเพียง และร่วมกันพัฒนานวัตกรรมที่จะต่อยอดทุนทางสังคมดังกล่าวเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

3. นวัตกรรมของชุมชนกระแงที่เกิดขึ้นมาจากการอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม คือ แนวปฏิบัติที่ดี (Good Practice) เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมหรือภาคีเครือข่ายสาธารณะสำหรับการพัฒนานวัตกรรมชุมชน

4. การสะท้อนคิด (Test model) การอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมได้สะท้อนคิดให้การวางแผน และการปฏิบัติตามแผนได้ว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างนวัตกรรมชุมชนกระแง อำเภอสามโคก เป็นการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหามีส่วนร่วมในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ซึ่งความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจะมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ การมีส่วนร่วมในชุมชนจึงจำกัดเฉพาะกลุ่ม ดังนั้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงเป็นจุดเริ่มต้นสร้างเครือข่ายประสานงานให้กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนรับรู้และร่วมรับทราบข้อมูลในชุมชน ซึ่งถ้าใช้เกณฑ์การพิจารณาระดับการมีส่วนร่วมจะพบว่า ผลการสะท้อนคิดที่เกิดจากการอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม พบว่าภาคีเครือข่ายชุมชนกระแงมีระดับการมีการพัฒนาระดับการมีส่วนร่วม 2 ระดับ ได้แก่ ร่วมรับทราบข้อมูลกับร่วมให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็น การทบทวนแผนจึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาให้ภาคีเครือข่ายของชุมชนกระแงเกิดการมีส่วนร่วมในลักษณะการระดมทรัพยากร กล่าวคือ ให้ประชาชนในฐานะผู้รับประโยชน์ควรมีส่วนร่วมแบบกับต้นทุนบางระดับ

5. การทบทวนแผน (Re-planning) แผนการระดมทรัพยากรเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายสาธารณะสำหรับพัฒนานวัตกรรมของชุมชน เช่น การทบทวนแผนเพื่อให้ประชาชนในชุมชนกระแ่งเข้ามามีส่วนร่วมในการแบกรับต้นทุน โดยการอาศัยวิธีการดำเนินการและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการออมทรัพย์เพื่อการพัฒนาและกิจกรรมเครือข่ายชุมชน เหตุผลที่เสนอการทบทวนแผนดังกล่าวมาจากความรู้ที่ได้จากการวิจัยพื้นฐานทั้งคุณภาพและปริมาณเรื่องการมีส่วนร่วมในชุมชนกระแ่งเพื่อนำข้อมูลและความรู้ไปพัฒนาเป็นตัวแบบ จากนั้นเมื่อมีการนำตัวแบบไปใช้ คณะผู้วิจัยได้เกิดการสะท้อนคิดว่า ชุมชนกระแ่งมีการดำเนินโครงการเพื่อการพัฒนาจากภาครัฐเป็นจำนวนมาก แต่ระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับร่วมรับทราบข้อมูลกับร่วมให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็น ดังนั้นการวางแผนเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างนวัตกรรมของชุมชนในอนาคตจึงจำเป็นต้องออกแบบให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมแบกรับต้นทุน ซึ่งจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนให้ประชาชนเข้ามาประชุมและเกิดการจัดการตนเองขึ้นในชุมชน

การมีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อชุมชนกระแ่ง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีคะแนนมากที่สุดคือด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และด้านที่มีคะแนนต่ำที่สุดคือด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน สอดคล้องกับผลจากการวิจัยเชิงคุณภาพที่พบว่าวิถีชีวิตของประชาชนและบริบทของชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและยุคสมัย ประชากรในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กันน้อยลง เนื่องจากในปัจจุบันนี้แต่ละครอบครัวสามารถพึ่งพาทรัพยากรและความสามารถในการดำรงชีพของตนเองอย่างเพียงพอ อีกทั้งยังมีประชากรแฝงเข้ามาพักอาศัยในชุมชนเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ประชากรดั้งเดิมมีการย้ายถิ่นฐานไปอาศัยอยู่ในต่างพื้นที่มากยิ่งขึ้น ส่งผลให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ในรูปแบบต่างคนต่างอยู่มากยิ่งขึ้น ดังนั้นประชากรที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนมักเป็นประชากรกลุ่มเดิม ๆ คือผู้สูงอายุ

คณะผู้วิจัยมีข้อสรุป บทเรียน จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างนวัตกรรมชุมชนกระแ่ง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานีว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างนวัตกรรมของชุมชนกระแ่งจำเป็นต้องมีองค์กรประสานเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายเนื่องจากชุมชนกระแ่งได้รับการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมเมือง ซึ่งได้เปลี่ยนความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนครอบครัวและเครือญาติเป็นความสัมพันธ์แบบทฤษฎีภูมิ ซึ่งมีการรวมตัวกันเพื่อแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบและมุ่งหวังผลประโยชน์อย่างชัดเจนเพื่อเป็นชุมชนต้นแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างนวัตกรรมชุมชนด้วยการมีองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกเข้ามาประสานความร่วมมือ ดังนั้นในงานวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลกระแ่งรวมถึงองค์กรที่ทำงานด้านการพัฒนาท้องถิ่นควรจัดสรรงบประมาณสำหรับการทำงานในส่วนของภาคีเครือข่ายสาธารณะเนื่องจากเป็นระบบและกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงานการพัฒนาท้องถิ่นในเงื่อนไข

ที่ชุมชนกำลังเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมเมืองมากขึ้นเพื่อทดแทนการดำเนินงานแบบสายบังคับบัญชาที่ไม่สอดคล้องกับสภาพบริบทสังคมปัจจุบันอีกต่อไป

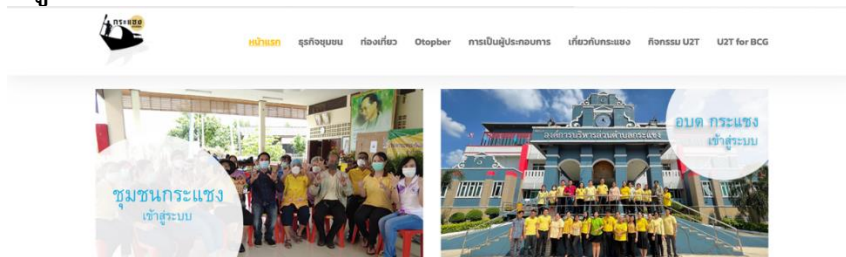
อภิปรายผลการวิจัย

1. องค์กรประสานเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างนวัตกรรมของชุมชน ในการดำเนินงานระดับปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการสร้างเครือข่ายชุมชนเมืองตำบลวัดไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม องค์กรประสานในชุมชน คือ เทศบาลเมืองไร่ขิง ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม (พัชรพลชัย ศุภณะ, 2561) และสอดคล้องกับโครงการวิจัยเรื่อง โครงการประสานงานชุดเครือข่าย การจัดการทรัพยากรอ่าวบ้านดอน และองค์กรภาคี: รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ ซึ่งมีทีมวิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานพัฒนาชุมชนทำหน้าที่ประสานงานเครือข่ายในชุมชนอ่าวบ้านดอนเพื่อสร้างการเรียนรู้การทำงานแบบมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน (ประสิทธิ์ เชื้อเอี่ยม และคณะ, 2554)

2. ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ในชุมชนกระแซงช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างนวัตกรรมของผู้ผลิตโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง Supply Chain Coordination and Innovativeness: A Social Contagion and Learning Perspective พบว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมและนวัตกรรมจำเป็นต้องมีห่วงโซ่อุปทานเป็นแหล่งทุนให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างนวัตกรรมชุมชน (Li, et al., 2018)

3. การมีส่วนร่วมด้วยวิธีการให้คนในชุมชนร่วมแบกรับต้นทุนเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกระแซงเกิดจิตสำนึกร่วมในการจัดการตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การก่อรูปองค์กรประชาสังคมท้องถิ่นในจังหวัดตราดเพื่อการปฏิรูปประเทศ งานวิจัยเรื่องนี้เสนอปัจจัยการยกระดับการพัฒนาด้วยการให้ชุมชนแบกรับต้นทุน นั่นคือ การตั้งกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องภาระหนี้สินของชาวบ้านในชุมชน ซึ่งจะเป็นการยกระดับการมีส่วนร่วมและเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมของชุมชน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 2 ฐานข้อมูลชุมชน คลาวด์ กระแซง

องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่องนี้ ได้แก่ 1. รูปแบบการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนานวัตกรรมชุมชน ซึ่งต้องดำเนินงานในลักษณะภาคีเครือข่ายสาธารณะ เหตุผลเป็นเพราะในชุมชนกึ่งเมืองหรือชุมชนเมืองมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ หรือมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิ การสร้างการมีส่วนร่วมจึงจำเป็นต้องมีองค์กรทำหน้าที่ประสานงานเพื่อดำเนินงานการพัฒนาในพื้นที่ นอกจากนี้วิธีการที่จะพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน คือ การให้ภาคีเครือข่ายร่วมแบกรับต้นทุน ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนมีแรงขับเคลื่อนการดำเนินงาน 2. รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมของชุมชน คือ การใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนานวัตกรรม และ 3. การจัดการข้อมูลให้เป็นระบบด้วยแนวคิดฐานข้อมูลชุมชน ซึ่งในงานวิจัยเรื่องนี้ได้พัฒนาฐานข้อมูลของชุมชนคลองเตย กระแส ชื่นเพื่อจัดเก็บองค์ความรู้และใช้ข้อมูลเพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่กระบวนการแรกจนถึงการประเมินผล เพื่อสร้างการรับรู้ พร้อมถึงการตระหนักถึงการมีเจ้าของพื้นที่ ที่สามารถร่วมสร้างด้วยกันได้
2. การทำงานในรูปแบบภาคีเครือข่าย ที่ประกอบด้วยภาครัฐ เอกชน สถานศึกษา และชุมชน เพื่อให้เกิดการดำเนินการร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการพัฒนา เพื่อดึงการมีส่วนร่วมให้กับคนในชุมชน โดยสิ่งเหล่านั้นต้องเกิดขึ้นจากความต้องการของชุมชน คำนึงถึงระยะเวลา พร้อมทั้งประโยชน์ของประชาชนในระยะสั้นและระยะยาว
2. ควรคำนึงถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนอย่างลึกซึ้งและครบถ้วน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอาชีพ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ เช่น กิจกรรมในการเสริมด้านนวัตกรรมควรมุ่งเป้าไปที่เยาวชน หรือกลุ่มอาชีพที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อค้นหาขีดความสามารถด้านทรัพยากรของประชาชนทุกกลุ่มในชุมชนกระแสด เพื่อแสวงหาแนวทางการมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรดังกล่าวมาใช้ในการสร้างมูลค่าและคุณค่าให้แก่นวัตกรรมเพื่อชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กขมน ภูมิไธสง. (2564). การฟื้นฟูทุนทางสังคม: ศูนย์การเรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดินบ้านท่าลานไขไถ่สมุนไพร. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- ประสิทธิ์ เชื้อเอี่ยม และคณะ. (2554). โครงการประสานงานชุดเครือข่าย การจัดการทรัพยากรอ่าวบ้านดอน และองค์การภาคี (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- พัชรพลย์ ศุภภะ. (2561). เครือข่ายการพัฒนาความเป็นเมืองของชุมชนต้นแบบในองค์กรชุมชนตำบลไร่ชิง อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 2(2), 69-80.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2564). รายงานสถานภาพตำบล (Tambon Profile) โครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (1 ตำบล 1 มหาวิทยาลัย) ตำบลกระแซง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2561). *ธรรมาภิบาลและความรับผิดชอบทางสังคม*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- _____. (2561). บทควมวิจัยการจัดการป่าชุมชนบนพื้นฐานของการจัดการภาคีสาธารณะแบบใหม่ในภาคตะวันออก. *วารสารพัฒนาสังคม*, 20(1), 41-56.
- สมาคมสถาปนิกในพระบรมราชูปถัมภ์. (2566). บ้านตานิด จังหวัดปทุมธานี. สืบค้น 30 เมษายน 2566, จาก <https://shorturl.asia/xUwEg>
- เกวลิณ ศักดิ์สยามกุล. (2564). *Pumpkin Art Town*. สืบค้น 30 เมษายน 2566, จาก <https://readthecloud.co/pumpkin-art-town-pathum-thani/>
- Centers for Disease Control and Prevention. (1997). *Principles of Community Engagement*. Atlanta (GA): CDC/ATSDR Committee on Community Engagement.
- Li, S. et al. (2018). Supply chain coordination and innovativeness: A social contagion and learning perspective. *International Journal of Production Economics*, 205(1), 47-61.
- Mulgan, et al. (2007). *Social Innovation: What It Is, Why It Matters and How It Can Be Accelerated*. London: The Young Foundation.

